

Polemika Krytycznoliteracka w Polsce
pod redakcją Sylwii Panek

TOM 37

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT
OF THE ARTS AND SCIENCES
PHILOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL SECTION
PHILOLOGICAL COMMITTEE

Critical Literary Argument in Poland

edited by Sylwia Panek

volume 37

Dorota Kozicka

**The Thrusts of the Pen.
The Polemic over the Artistic
Revolution in 1970s and 1980s
Polish Prose**

The dispute over the 'artistic revolution' in Polish prose of the 1970s and 1980s would appear to be of interest and importance not only from a historical-literary perspective, but also because of its contemporary resonance. The traditions and moments of rift, conflict and agreement, the nexus between the marginal and the central, all allow to see clearly the historical and political tensions underlying the expectations and realisations of Polish prose. They also make bold the transformations of critical consciousness and the (changing) positions from which critics speak about the possibilities and obligations of literature. A reconstruction of the discussion that took place over two decades makes it possible to see how the literary 'critical camps' (conventionally known as the 'Warsaw School', centred around Henryk Berezka, and the 'Kraków School' under the patronage of Jan Błoński) were formed, and what slings and arrows each drew against the other. Above all, this was a multifaceted polemic involving, among others, questions on the relationship between language and reality, questions on the truth and commitment of literature, as well as the need to revise principle notions and an attempt to establish literary authorities and models. It is impossible therefore to discuss Polish literature of the 1970s and 1980s without reference to this polemic, just as it is impossible to (reliably) discuss the history of Polish prose without a return to those particular literary 'projects' and achievements.

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
WYDZIAŁ FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY
KOMISJA FILOLOGICZNA

Polemika Krytycznoliteracka w Polsce
pod redakcją Sylwii Panek
tom 37

Dorota Kozicka
**Powieściowe obrachunki.
Spory wokół rewolucji artystycznej
w prozie lat 70. i 80. XX wieku**

Poznań 2024

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

Główny Redaktor Wydawnictw PTPN
Jakub Kępiński

Recenzent
dr hab. prof. UAM. Marcin Telicki

Redakcja językowa i korekta
Elżbieta Turzyńska

Projekt okładki
Elżbieta Kidacka

Łamanie
Marlena Roszkiewicz

Teksty Henryka Berezy zamieszczone w niniejszym tomie przedrukowano za zgodą Państwowego Instytutu Wydawniczego. Nakładem PIW ukazała się w 2018 roku książka *Alfabetyczność*, zawierająca wybór tekstów krytycznych Berezy.

Publikacja finansowana
w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”
w latach 2017–2021, nr projektu 11H 16 0131 84

© Copyright by Sylwia Panek, Dorota Kozicka, Poznań 2024

© Copyright for this edition by Poznańskie Towarzystwo
Przyjaciół Nauk, Poznań 2024

ISBN 978-83-7654-596-7

ISSN 2081-5999

Spis treści

ROZPRAWA WSTĘPNA

Prozaiczne porachunki	13
Część I. Ani było?	13
Czasy „rewolucji”	17
„Kłopotliwy węzeł”	32
Część II. „Świat” i światy	42
Aura krytyczna	53
Proza z... ..	60
Taki układ	74

TEKSTY ŹRÓDŁOWE. ANTOLOGIA

Wykaz tekstów źródłowych	91
Nota edytorska	95

U PROGU „REWOLUCJI”

Bohdan Czeszko	
Pomyślunkiem parafianina się posługując	101
Jan Walc	
Srutu tutu	109
Marek Zieliński	
Zdrowy z urojenia	115

Jan Józef Szczepański	
Komu lekcja pokory?	123
Włodzimierz Bolecki	
Wolne głosy. O prozie Ryszarda Schuberta	125

SZERYF I...

Henryk Bereza	
Dopowiedzenie [rubryka <i>Czytane w maszynopisie</i>]	151
Marian Stala	
Uciezka od wartości	157
Henryk Bereza	
Powtórzenie [rubryka <i>Czytane w maszynopisie</i>]	173
Krzysztof Rutkowski	
Przytomny uczestnik rozmowy	189
Andrzej Mencwel	
Co się dzieje	197
Bronisław Maj	
Martwe dusze	209
Michał Głowiński	
Socparnazizm	227
Leszek Bugajski	
Wyjście bezpieczeństwa	237
Michał Łukaszewicz	
Nie wierzę Berezie!	245
Henryk Bereza	
Baranoja	253

WARTY I PATROLE

Jan Błoński	
Dwie groteski – i pół...	263
Zbigniew Bauer	
O pożytkach z rewolucji (powieściowej)	287
Maciej Chrzanowski	
Poza doświadczeniami	311
Jerzy Lisowski	
Młoda literatura a krytyka	319

Piotr Bratkowski	
Konieczność literatury, choroba krytyki	327
Wacław Sadkowski	
Dwa nieporozumienia i pół	335
Krzysztof Pysiak	
Groteski pół a rewolucji ćwierć	345
Jerzy Jarzębski	
Za i przeciw „młodej prozie”	355
Henryk Bereza	
Błazenada	371
WOKÓŁ „CZARNEJ DZIURY” LAT 80.	
Czarna dziura lat osiemdziesiątych. O literaturze ostatniej dekady dyskutują: Jan Błoński, Tadeusz Nyczek, Jerzy Jarzębski, Marian Stala oraz – ze strony „TP” – Jerzy Pilch [fragmenty]	385
Tadeusz Komendant	
Trywialne pytanie o prozę	407
Jerzy Łukosz	
Prozaiczna głębia. Dopisek do polemiki o prozie	429
Henryk Bereza	
Niedyskursywność [rubryka <i>Czytane w maszynopisie</i>]	437
Krzysztof Rutkowski	
Bereziada	443
Bibliografia	461
Indeks osób	471